

משה ליבוביץ – טו"ר
 משרד טוענים רבניים משה ליבוביץ
 חבר לשכת הטוענים הרבניים

חתמתי והתחרטתי – האם, מתי ואיך אפשר לחזור מהסכם גירושין שקיבל תוקף של פסק דין

סיטואציה שכיחה במקרי גירושין, בני זוג מופיעים בפני בית הדין הרבני במסגרת דיון בתיק הגירושין, מגיעים תוך כדי הדיון להסכם גירושין (או שהגיעו מלכתחילה לדיון לשם אישור הסכם גירושין), הסכם הגירושין מקבל תוקף של פסק דין, בכך למעשה מסתיים הליך הגירושין, ונקבע מועד לסידור גט¹.

בלילות שבין אישור ההסכם למועד שנקבע לסידור הגט נודדת שנתו של אחד מבני הזוג שחתם על ההסכם, ולתחושתו הוא נוצל בהסכם, הסכים להסכמות מפליגות, והוא מחליט כי אינו שלם עם ההסכם ורוצה לבטל אותו, האם ישנה אפשרות שכזו ?

עקרון סופיות הדיון

במערכת המשפט האזרחית קיים עקרון יסוד של סופיות הדיון², על פי עקרון זה משניתן פסק דין והפך לחלוט הרי שהמשפט הסתיים ואין עוד כל דרך לשנות את פסק הדין, כך גם בעניינו משקיבל הסכם גירושין תוקף של פסק דין הרי שההליך תם, ישנו פסק דין שריר וקיים ולכאורה אין כל דרך לבטלו.

ככלל בעולם משפטי סידור גט יכול שייתפס כאקט דתי חסר ערך משפטי, ובוודאי לא כזה שיכול להשפיע על שינוי או ביטול פסק דין לאישור הסכם, שכן מבחינה משפטית פסק הדין לאישור הסכם הוא שסיים את ההליך.

אלא שכפי שננתח להלן, לפי כללי הפסיקה שפיתחו בתי הדין הרבניים, במקרים מסוימים, יתכן מאוד וניתן יהיה להתחרט לאחר חתימה על הסכם גירושין ולבטל את הסכם הגירושין למרות שכבר קיבל תוקף של פסק דין והינו חלוט, הכל כמובן טרם סידור הגט בפועל.

מושכלות יסוד

בראשית הדברים חשוב להבהיר שתי מושכלות יסוד למאמר זה:

הראשון המאמר אינו עוסק בדיני ביטול הסכם גירושין בשל טענות עושק כפיה רמיה וכד' וכן טענות לפי חוק החוזים – מאמר זה עוסק דווקא במצב בו הסכם הגירושין כשר לפי כל אמת מידה משפטית ובמקרה שאין כל עילה משפטית לביטולו של ההסכם מעבר לעובדה היחידה שטרם סודר גט בין הצדדים.

¹ ברוב המקרים הגט אינו מסודר באופן מידי לאחר אישור ההסכם אלא לאחר כמה ימים, זאת מסיבות טכניות הנובעות ממדיניות התנהלות בתי הדין הרבניים – יש להעיר כי יתכן ולו היו משנים נוהל זה וסידור הגט היה מתקיים כדבר שבשגרה באופן מידי לאחר אישור ההסכם רוב הבעיות העולות במאמר זה היו נחסכות.

² ראו לדוגמה רע"א 1984/05 כוכבי נ' עדני שם נאמר בין שאר כך: "כלל משפטי עתיק מלמדנו, כי תקנת הציבור מחייבת, כי סכסוכים משפטיים צריכים להסתיים. (Interest reipublicae ut sit finis litium) תפיסה זו משתלבת בעיקרון סופיות הדיון שמטרתו לשים קץ להליך השיפוטי ולחסוך בזמן ובהוצאות למערכת המשפטית ומצד שני להפחית ככל האפשר מעוצמת העול שנגרם לצד השני, שמוצא את עצמו נגרר במשך זמן רב לבתי המשפט ומכלה אגב כך את זמנו, מרצו והונו"

השני: האמור במאמר זה רלוונטי אך ורק לעניין הסכמי גירושין שאושרו וקיבלו תוקף פסק דין בבתי הדין הרבניים, ואינו עוסק כלל במקרה מקביל בבית המשפט לענייני משפחה³, גישת ושיטת הדין העברי הנוהג בבתי הדין הרבניים⁴ מאפשרים את האמור במאמר זה, עניין שאינו חל בהכרח בשיטת המשפט הנוהגת בבית המשפט לענייני משפחה.

תלות ההסכם בסידור הגט

השאלה המשפטית הלכתית, שעומדת לדיון בסוגיה זו היא, "האם סידור הגט בפועל מהווה תנאי יסוד לקיומו של הסכם הגירושין?" או במילים אחרות, במידה וטרם התקיימו הגירושין בפועל האם גם טרם הוחל הסכם הגירושין.

על פניו התשובה וודאי שתהיה חיובית, כלומר וודאי שתכליתו של ההסכם יהיה להסדיר את עניינם של בני הזוג המתגרשים לאחר הגירושין, ככל שהצדדים אינם גרושים הרי שאין כל תוחלת להסכם הגירושין, אולם למרות זאת קיימת בפסיקה הבחנה בין שני סיטואציות עיקריות.

האופן הראשון הוא מקרה בו חזרו בני הזוג לשלום בית לאחר אישור הסכם הגירושין, כלומר הצדדים הפרו בפועל את הסכם הגירושין ואת תנאיו בכך שלא התגרשו אלא חזרו לחיי שלום בית וכתוצאה מכך לא קוימו ההסדרים שבהסכם הגירושין.

האופן השני, כשלאחר אישורו של ההסכם, התחרט את מבני הזוג מהסכמתו להסדרים הקבועים בהסכם הגירושין, כשלמרות שעדיין חפץ להתגרש ואינו חוזר בו מבסיס הרצון לגירושין, אלא מבקש לעשות מקצה שיפורים בהסכם.

חזרת הצדדים לשלום בית

בני זוג חתמו על הסכם גירושין, הביאו את ההסכם לאישורו של בית הדין הרבני, ובהתאם זומנו לסידור גט, אולם במועד שנקבע לסידור גט לא הופיעו בני הזוג בפני בית הדין הרבני, לאחר שחלף זמן ואף אחד מבני הזוג לא הודיע דבר לבית הדין הרבני, סגר בית הדין הרבני את תיק סידור הגט מחוסר פעילות.

לאחר תקופה פנה אחד מבני הזוג לבית הדין הרבני בבקשה "לאכיפת הסכם גירושין" כשבבקשתו עותר לחייב את בן הזוג השני להתגרש לפי הסכם הגירושין ולקיים את כל התנאים האמורים בו, זאת לאור העובדה כי ההסכם קיבל תוקף של פסק דין והוא מחייב כפסק דין לכל דבר ועניין.

בית הדין שניסה לברר היכן היו בני הזוג לאורך כל התקופה, הביין כי בני הזוג חזרו לתקופת ניסיון לשלום בית, ניסיון שהיה אפקטיבי בתחילתו אולם בסופו של יום המשבר בין בני הזוג חזר והם החליטו להתגרש.

3 תביעה לביטול הסכם מוגשת לערכאה שאישרה את ההסכם ראה לדוגמה בג"ץ 1607/11 שם נכתב: 19. הכלל שנקבע בפסיקתו של בית משפט זה הינו כי תביעה לביטולו של הסכם בין בני זוג, אשר אושר על ידי ערכאה שיפוטית וניתן לו תוקף של פסק דין, תוגש לאותה ערכאה אשר אישרה את ההסכם (בג"ץ 8578/01 חליוה נ' חליוה, פ"ד נו 634, 641 (2002) (להלן: פרשת חליוה); ע"א 394/88 מאיר נ' (ברמן) מאיר, פ"ד מד (2), 471, 474-475 (1990); ע"א 3203/91 אזולאי נ' אזולאי, פסקה 4 (פורסם בנבו), 23.10.1995; בג"ץ 8638/03 אמיר נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים, פסקה 14 (פורסם בנבו), 6.4.2006 (להלן: פרשת אמיר); בג"ץ 7947/06 קהלני נ' בית הדין הרבני הגדול, פסקה 3 (פורסם בנבו), 24.12.2006). זהו אף הדין באשר לתביעה לתיקון או לשינוי של הסכם מסוג זה (פרשת חליוה, שם; בג"ץ 6103/93 לוי נ' לוי, פ"ד מח (4) 591, 613 (1994) (להלן: פרשת לוי); בג"ץ 4117/07 פלונית נ' פלוני, פסקה 9 (פורסם בנבו), 27.7.2008).

4 סעיף 12 לחוק הדיינים, תשט"ו-1955 קובע: "אין על דיון מרות בעניני שפיטה זולת מרותו של הדין לפיו הוא דן" כלומר דייני בית הדין הרבני מחויבים לדון לפי כללי הדין העברי ולא לפי כללי המשפט האזרחי.

בית הדין הרבני הגדול דן במקרה שכזה ובפסק דין בתיק 811921/1 קיבל ערעור כנגד פסק דין בית הדין האזורי בתל אביב, וקבע חד משמעית כי אי קיום הסכם הגירושין במשך תקופה ארוכה, יביא לביטולו של ההסכם, להלן מדברי בית הדין הרבני הגדול:

הרי לנו שכאשר דובר במפורש על הגט, אז כל ההסכמות כפופות לסידור הגט. הרב ישמח לבב כתב את הדברים בזמנו כאשר רוב זכויותיה של האישה היו מעוגנות בכתובה, אך גם בזמנינו כאשר בני זוג עושים הסכם גירושין, ברור לכל בר דעת שההסכם נעשה עובר לגירושין כפי שמפורט בדרך כלל בגוף ההסכם שהצדדים יתייצבו בביה"ד במועד הראשון שיקבע לסג"פ. וכאשר 'עבר זמנו בטל קורבנו'. וגם הטעם השני שכתב שם שמקובל לא לקרוע את הכתובה עד לאחר הגירושין, נכון גם בזמנינו שביצוע ההסכם נדחה בדרך כלל לאחר סידור הגט, גם זה מראה באצבע שתוקף ההסכמה מוגבל בזמן ותלוי בכך שבני הזוג יתגרשו עובר לכריתת ההסכם.

זאת ועוד, שהסכם גרושין מעצם מהותו הוא תלוי זמן, משום שמדובר בהסדר רב ממדי שמסדיר הרבה סוגיות כלכליות בין בני הזוג, שחלק מאותם הסדרים ודאי אינם רלבנטיים עוד, ויש אומדנא ברורה שההסכם הוא עסקת חבילה שנעשית בחדא מחתא שבה מאוזנים האינטרסים של הצדדים כפי שהיו באותה עת, ולכן אי אפשר אחרי שנים לקחת את החלקים הרלבנטיים בהסכם ולהחיל אותם על גירושין שנערכו אחרי שנים שהאינטרסים של הצדדים השתנו לבלתי הכר.

ואם הייתה התייחסות מפורשת בחוק למקרה זה, ברור שקבלת הצדדים היתה מחייבת, אבל מאחר וכאמור אין התייחסות מפורשת, ופסיקת בג"ץ גם היא נתונה לפרשנות, לכן לפי דין תורה במקרה כזה אין כל ספק שההסכם בטל ומבוטל.

יצוין כי גישה זו הינה הגישה הרווחת במקרים שכאלו, חובה לציין כי יתכן וימצאו פסיקות אחרות, שכן כידוע בבית הדין הרבני אין הלכה מחייבת, ובית הדין הרבני האזורי אינו מחויב לתקדימי בית הדין הרבני הגדול⁵, אולם ככלל ניתן לומר כי זו הגישה הרווחת.

חזרה המסכם גירושין לפני הגט ללא עילה

ומכאן לליבת הדיון, מה יקרה במקרה בו בפרק הזמן שבין אישור ההסכם לסידור הגט החליט אחד מבני הזוג כי ההסכם אינו מתאים לו, כלומר אותו בן זוג אינו טוען לכפיה או לאונס, אלא פשוט חוזר בו מהחזרה עליו חתם.

יודגש כי בניגוד לכל חוזה שלא ניתן להתחרט ממנו לאחר חתימתו הסכם גירושין הינו שונה, ולו מהטעם הפשוט, לא ניתן לכפות אדם להתגרש רק בשל העובדה שהתחייב על כך בהסכם.

5 לעניין זה יצוין לדברי בית המשפט העליון בבע"מ 9606/11 שהביא מדברי נשיא בית הדין הגדול בדימוס הראשון של הרב שלמה משה עמאר, כדלהלן:

"נזכיר, כי בבית הדין הרבני אין שיטת ההיררכיה השיפוטית המחייבת נוהגת מניה וביה, הנה מדברי הראשון לציון הרב משה עמאר, נשיא בית הדין הגדול באשר להבדל בעניין זה בין בתי המשפט האזוריים לבתי הדין הרבניים: "בית המשפט דן על חוקים שבני אדם יצרו והוא מפרש אותם כראות עיניו. ולכן כששופט מערכאה גבוהה פוסק יש לדברים שלו תוקף של חוק. אצלנו זה שונה; אנחנו דנים בדין תורה ולא מחדשים הלכות בעצמנו. ההלכה קובעת שגם אם כנשיא בית הדין הגדול קיבלתי החלטה, יכול לבוא אחרון הדיינים ולהכריע אחרת בהתאם לשיקול דעתו ההלכתי. לא רק שמותר לו לחלוק אלא שגם חובה עליו לעשות זאת אם זו המסקנה שהגיע אליה" (זאת, אף שבפועל יש תהליך שכנוע "זוה מספיק"). "חותר במים שקטים", ראיון עם יהודה יפרת, צדק – מקור ראשון י"א בניסן תשע"ג (22.3.13).

כידוע לפי ההלכה גירושין חייבים להיות מרצונם של הצדדים⁶ ולא בכפיה, אכן ישנם מקרים בהם ניתן לכפות גבר או אישה להתגרש, אולם מדובר במקרים בהם קיימת עילה הלכתית לכפייה או לחיוב בגירושין, חתימה על הסכמה לגירושין כשלעצמה איננה מקימה עילה לכפייה לגירושין.

משכך, הגם שבני הזוג חתמו על הסכם גירושין ההסכם לעולם לא יכול ליצור גירושין בפועל אם אין הסכמה, כלומר במידה ואחד הצדדים מודיע טרם סידור הגט כי חזר בו מהסכם הגירושין, לא יהיה ניתן לבצע גירושין בפועל.

עתה משהמצב ההלכתי משפטי ברור כי גירושין לא יוכלו להתקיים במצב שכזה, נשאלת השאלה מה מעמדו של הסכם הגירושין שעיקרו אינו מתקיים?

גישות סותרות

בשאלה זו נמצאו שתי גישות סותרות לחלוטין, גישה אחת המובאת בספרי הפדרי"ם, לעומת פסקי הדין שפורמו בשנים האחרונות, לדוגמה בפסק דין בית הדין הרבני הגדול בתיק מס' 962400/1 אושר פסק דין בית הדין הרבני בתל אביב שקבע כדלהלן:

"בדרך כלל, בהסכם גירושין נכתב "הואיל וברצון הצדדים להיפרד ע"י גט פיטורין כדמו", הסכימו והתנו ביניהם...". הרי שקושרים את הנכתב בהסכם לביצוע הגט, ולכן בכל הסכם גירושין יש לראות את ביצוע הגט בפועל כתנאי לקיומם של שאר הסעיפים, וכל עוד לא בוצע הגט בפועל, גם אם הצד החוזר מההסכם רצונו גם עכשיו בגירושין ומבקש לעשות שינויים בתנאי ההסכם כדי להשיג תנאים משופרים יותר, מכל מקום לא נראה שיש מקום לחייבו לבצע את ההסכם לפני מתן הגט."

לגישה זו הגם שהחזרה מההסכם נגועה בחוסר תום לב מובהק, והחזור בו מההסכם אומר בפה מלא כי חזרתו מההסכם נועדה לביצוע מקצה שיפורים, למרות זאת ההסכם יבוטל והדרך לביצוע מקצה שיפורים תתאפשר.⁷

לעומת גישה זו נמצאה גישה הפוכה, דוגמה מובהקת לגישה הפוכה נמצאת בפסקי דין רבניים חלק יא פס"ד בעמוד 89 בפסק דין מבית הדין הרבני האזורי תל - אביב - יפו בפני כב' הדיינים: הרבנים ח' ג' צימבליסט, ע' אזולאי, ש' דיכובסקי שם הועלו המסקנות כדלהלן:

- א. זוג שעשו ביניהם הסכם גירושין, אף אם קיבלו בקנין, רשאי כל צד לחזור בו מן הגירושין, ואין הקנין מחייב אותם, שאין זה אלא קנין דברים.
- ב. אם ההסכם כלל גם תנאים שבממון ובא אחד מבני הזוג לחזור בו ולהתנות תנאים אחרים, אינו רשאי. ואף שרשאי לחזור מעצם הגירושין וכנ"ל, מכל מקום התנאים הכספיים שבהסכם עומדים בתוקף ויש לבצעם אף קודם הגט.

6 גבר מגרש רק מרצונו מדין המשנה "אבל האיש אינו מוציא אלא לרצונו משנה" (יבמות דף קיב:): ואישה מתגרשת מרצונה מדין תקנת ר"ג כפי שהובא להלכה ברמ"א שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קיט סעיף ו' "אבל ר"ג החריש שלא לגרש אשה שלא מדעתה"

7 גישה זו רווחת בפסקי דין רבים נוספים, עיין בשורת הדין ח"ז עמוד ש"י, שם נכתב:

"שהדעה המקובלת בין דייני ישראל לדורותיהם היא שסעיפי הסכם הגירושין קשורים לביצוע הגט בפועל, ואינם ניתנים לאכיפה בטרם סדור הגט, אלא בנושאים מיוחדים, כגון מזונות הילדים והחזקתם, או בתנאים מוגדרים, כגון שההתחייבות בוצעה בפועל, או כאשר נקבע בהסכם עצמו מועד ביצועו של סעיף אף בטרם הגט ובלי קשר אליו".

ג. במה דברים אמורים כשגם עכשיו רצונו בגט, או שחייב בגט, אבל אם עכשיו חוזר בו ומבקש שלום בית, בטלים גם התנאים הכספיים, כי יכול לומר שלא התחייב אלא במקרה של גירושין ולא במקרה של שלום בית.

כלומר לגישה זו, הגם שלא ניתן לכופף אדם לגירושין בשעה שחזר בו מהסכם גירושין אולם מכל מקום את תנאי ההסכם וודאי שניתן ליישם, וההסכם לא יבוטל בשל חזרת אחד מבני הזוג מהסכמתו להתגרש.

אין מחלוקת בין הגישות

מקרה שכזה נדון לאחרונה בבית הדין הרבני הגדול, שם המדובר במקרה בו חזר בו הבעל מהסכם הגירושין לפני סידור הגט, וכל זאת בטענה כי ההסכם מקפחו ודרש להמשיך בהליך הגירושין ולבטל את ההסכם, בית הדין האזורי דחה את בקשתו וקבע כי הסכם הגירושין בתוקף, ועל כך הוגש ערעור לבית הדין הרבני הגדול.

בית הדין הרבני הגדול קיבל את הערעור על פסק הדין וקבע בפסק דינו⁸, כי לבעל זכות לחזור בו מהסכם הגירושין, וכי ההסכם בטל⁹.

על פסק דין דינו של בית הדין הרבני הגדול הגישה האישה עתירה לבית המשפט העליון, בית המשפט העליון בהחלטתו מיום י"ד באב התשע"ט (15.8.2019) בבג"ץ 3680/19 פנה לבית הדין הרבני הגדול וביקש את הבהרתו בעניין פסק הדין, כשבית המשפט העליון מציע 3 אפשרויות לפרשנות פסק דינו של בית הדין הרבני הגדול, להלן ציטוט מדברי ביהמ"ש העליון:

" לא הוגשה עדיין תגובה מקדמית מאת המשיב 1. יש להגישה עד יום 1.9.2019, ולהתמקד בשאלה מהו מעמדו של הסכם הגירושין שנחתם בין הצדדים: האם ההסכם "בטל ועבר מן העולם", כנטען בתגובת המשיב 2; האם ההסכם עומד בתוקפו "ואין נפקות לגירושי הצדדים בהקשר לתניות הממוניות שסוכמו ביניהם", כנטען בעתירה; או שמא ההסכם טרם נכנס לתוקפו, אולם הוא בר תוקף, ויחול במצב שבו יושלם מעשה הגירושין ויינתן גט."

לאור החלטה האמורה הוציא בית הדין הרבני הגדול ביום י"ח באלול התשע"ט (18/09/2019). החלטת הבהרה¹⁰ ובה קובע בית הדין הרבני הגדול כי אין כלל ברור וחד משמעי בנושא זה וכל מקרה נדון לגופו, כשהשאלה המרכזית היא האם ביצוע הגירושין בפועל הוא תנאי מתלה בהסכם הגירושין או שתנאי ההסכם מנותקים מהתנאי המכריח את ביצוע הגירושין בפועל.

כבר בראשית הדברים מוצא לנכון בית הדין הרבני הגדול להבהיר כך:

"נקדים ונאמר, כי אין ספק כי ביה"ד הרבני רואה במסמך זה של "הסכם גירושין" הסכם בעל מעמד משפטי ובהתאם לכך מקיים את הליך "אישור

8 פסק דין בתיק מס' 1166084/3 בהרכב כב' הדיינים הרב יצחק אלמליח, הרב אליהו הישיריק, והרב אברהם שינדלר – פסק הדין לא פורסם.

9 להלן ציטוט מסקנת פסק הדין: הדעה המקובלת בין בתי הדין ודייני ישראל לדורותיהם היא, שסעיפי הסכם הגירושין חלים רק בעת סידור הגט בפועל ואינם חלים ולא ניתנים לאכיפה בטרם סודר הגט למעט נושאים מיוחדים (כגון מזונות ילדים). על פי האמור מקבלים את הערעור והסכם הגירושין בטל.

10 החלטת הבהרה הותרה לפרסום

ההסכם בתוקף של פסק דין". וודאי שאין לראות בהסכם הגירושין שקיבל תוקף פסק דין "מסמך פרוץ" בדרגה של "הצעה" בלבד המאפשרת לכלל צד לחזור בו מכל הנאמר בהסכם ככל שיעלה על רוחו. זאת בלבד שאכן ניתן להיווכח שסעיפי ההסכם השונים, כולל בסעיפי הרכוש, עומדים בפני עצמם ואינם כפופים או קשורים במהותם בסידור גט בהסכמה. אולם ביחס לשאלה העקרונית שהציג בית המשפט העליון "מהו מעמדו של הסכם הגירושין שנחתם בין הצדדים", הרי שהתשובה לכך היא מורכבת ותלויה בהתאם למקרה ומאפייניו, כפי שנבהיר להלן."

בהתאם ולאחר שמנתח בית הדין הרבני הגדול את מכלול האופציות קובע כך :

"העולה מהאמור, כי אין בפנינו קטגוריה אחת היכולה לאפיין ולקבוע את מעמדו של הסכם הגירושין. ישנם חלקים העומדים על רגליהם ואינם תלויים בגירושין, ומהם לא יוכל שום צד לחזור גם לא יבוצעו הגירושין, ולעומתם ישנם חלקים שללא ביצוע הגירושין לא יחולו כלל וממילא יוכל כל צד לחזור בו מהם. "

לכן באותו מקרה ספציפי קבע בית הדין הרבני הגדול כי ההסכם לא יחול, ולשם השלמת התמונה תצויין התייחסותו של בית הדין למקרה שנדון באותו פסק דין :

"המקרה עליו ניתן על ידינו פסק הדין, הנו מקרה ייחודי העסק במצב בו נכתב בכתובה סכום עצום של 10,000,000 דולר. בית הדין האזורי הבהיר לבעל כי ייתכן שעליו יהא לשלם סכום זה או אפילו לא יוחלט על מלוא הסכום, עדיין יחויב בסכומים גבוהים. על בסיס זה ורק על בסיס זה הסכים הבעל לוותר על חלקו בדירה ללא כל קבלת תמורה אלא חלף כך שיהיה כתוב בהסכם שהאישה מוותרת על הכתובה. מאחר ש"דיל" זה היה ברור מתוך כל הדיונים שנערכו בבית הדין האזורי, ברור לכל שאין אדם שיוותר על חצי דירה ללא קבלת כל תמורה. בדיעבד, אחר שהבעל טען כי התברר לו שטעות הייתה בידו וכי אין עליו לחשוש מכך שיגבו ממנו סך זה – ואין אנו מביעים את עמדתנו בנדון – ברור הוא ששלב הכתובה והוויתור עליה הינו אך ורק במסגרת ביצוע הגט בפועל. במקרה זה פשוט הוא שחלק זה של ההסכם לא יחול אלא לאחר הגירושין, ומאחר שבעת שדנו בערעור לא הוצא עד אז כל פסק המחייב מי מהצדדים בגירושין, הרי כל צד יכול במקרה זה לחזור בו מ"הסכמתו" לגירושין. זאת אחר שאליבא דהכל סעיף הוויתור על מחצית דירה הינו סעיף שבו וויתור מוגזם ברור שהסכם נעשה זה רק כדי להשיג את הגירושין ללא תשלום כתובה."

יצוין כי בית המשפט העליון קיבל את הבהרת בית הדין הרבני הגדול ודחה את העתירה על הסף אף ללא צורך בדיון.

סיכום ומסקנות:

מהאמור נראה כי נכון יהיה לקבוע, את האפשרויות לביטול הסכם גירושין טרם סידור גט לפי הכללים דלהלן:

- א. במקרה בו חזרו בני הזוג לשלום בית לאחר אישור הסכם הגירושין, הסכם הגירושין יבוטל לאור התנהלות הצדדים שבמעשיהם הביעו הסכמה לביטול ההסכם¹¹.
- ב. במקרה בו בני הזוג מעוניינים בגירושין ואחד הצדדים חזר בו מההסכם, וודאי שלא יהיה ניתן לכפות קיום גירושין, אולם למרות זאת ככל ויוכח כי תנאי ההסכם אינם כרוכים בעצם ההסכמה לביצוע הגירושין אלא כחווה עצמאי יחול ההסכם גם ללא ביצוע הגירושין.
- ג. ככל ותנאי ההסכם כרוכים בהסכמה לגירושין עצמם, וביטול ההסכם לגירושין, גורר בהכרח את ביטול שאר ההסכמות השלובות זו בזו אזי חזרה מההסכמה לגירושין תביא לביטול ההסכם כולו.

11 גישה זו מותאמת גם לפסיקה האזרחית ראו לדוגמה פסיקת בית המשפט העליון בתיק ע"א 4946/94 אגברה נ' אגברה, להלן ציטוט ממסקנת הדברים:

"עלינו לשאול איפוא, האם במקרה שלפנינו, מחזרתם של בני הזוג לחיים משותפים, עולה כוונה מכללא לבטל את ההסכם בדבר המזונות שהמערער התחייב לשלם. לדעתי התשובה לשאלה זו היא חיובית. הסכם הגירושין נעשה בשעתו לקראת מציאות של חיים בנפרד תוך אפשרות שהאשה תינשא לאחר. חיש מהר התברר שהמציאות ששני הצדדים ראו נגד עיניהם בעת כריתת ההסכם, שונה בתכלית. במקום חיי פירוד – באו חיים במשותף. במקום אפשרות להינשא לאחר באה היעדר אפשרות להינשא לאחר, במקום מזונות בסכום קצוב, בא פרק זמן מתמשך של פרנסת הבית בלא קיצבה. ברור שאומד דעתם של בני הזוג היתה שחזרתם זה לזו מהווה ביטול חיוב המזונות (וראה בע"א 442/83 קמ נ. קמ פ"ד לח(777, 767) 1). עצם הדבר שהבעל לא פנה כל אותן שנים לבית המשפט כדי לבטל פורמלית את תוקף הסכם הגירושין מלמד שהוא, לפחות, לא סבר שיש לאותו הסכם תוקף כמעין "פוליסת ביטוח" נגדו. טענת המשיבה שבמשך השנים המערער נתן לה מזונות במסגרת הסכם הגירושין אינה מקובלת עלי. ברור לגמרי שהוא פרנס אותה במסגרת משפחתית ולא כפורע חוב על פי הסכם הגירושין.

לאור האמור דין הערעור להתקבל, במובן זה, שאין עוד תוקף לחיוב המזונות על פי הסכם הגירושין. אין בכך כדי לחסום בפני המשיבה כל דרך אחרת לתבוע את המגיע לה מן המערער."